

N A Š D A L J N I B L I Ž N J I S V E T

*Janez Menart***ANTOLOGIJA MESTECA
SPOON RIVER**

Edgar Lee Masters je pri nas domala neznano literarno ime. In vendar je ta plodoviti ameriški pesnik, dramatik in pisatelj leta 1915 objavil knjigo poezije, ki je bila velik dogodek v tedanji ameriški književnosti, zatem pa ostala zapisana v njeni in širši svetovni kulturni zavesti vse do današnjih dni, saj je bila redno ponatiskovana in prevajana v druge jezike, tako da je samo v izvirniku doživela nad 80 ponatisov, med njimi nekaj v množičnih žepnih izdajah. Ta slavna pesniška knjiga nosi precej nenavaden naslov: Spoon River Anthology, ki smo ga v slovenščino zaradi boljše nazornosti prevedli kot Antologija mesteca Spoon River. Takega mesteca v resnici sploh ni, pesnik si je ime preprosto izmislil. Znano pa je, da so s tem mišljene naselbine blizu mesta Peorije v zvezni državi Illinois, nekje okoli mestec Lewistown in Petersburg, kjer je pesnik v mladosti dlje časa živel in kjer obstaja med drugimi tudi pokopališče z imenom Spoon River. Z nagrobnih spomenikov tega in še drugih pokopališč je pesnik nabral imena in priimke, jih poljubno pomešal in jim dodal še druge z javnih seznamov, nekaj pa si jih tudi sam izmislil, in tako dobil imena nosilcev za razne človeške usode, ki jih je popisal v 244 pesmih knjige. Celoto dela si je zamislil tako, da vsak od teh 244-ih pokojnikov pove zgodbo o bistvu svojega življenja, pri čemer pa marsikdo izmed njih omenja tudi druge svoje bivše someščane, tako da se nam nekatere usode pokažejo z različnih zornih kotov, kar njihovo zanimivost še poveča. Same usode pa je Lee Masters izbral tako, da, vzete posamezno in medsebojno prepletene v celoto, prikažejo podobe posameznih in obenem splošnih človeških usod, po drugi strani pa celotno – nič kaj prizanesljivo sliko – ameriške družbe tistih dni v provincialnem okolju. V pesmih so namreč zastopane vse družbene plasti, od najnižjih do najvišjih.

V svojem času so pesmi zbudile bučen odmev zaradi tega, ker so bile iz njih (čeprav pod zakrinkanimi imeni) razpoznavne tudi mnoge nedavno umrle ali celo še živeče vplivne osebnosti javnega življenja in njihove večje ali manjše moralne zablode in politične mahinacije. K prodoru knjige je prispevalo v svojem času in okolju tudi to, da so bile nekatere vsebine, (na primer samomori, seksualne deviacije, politične malverzacije ali pa trditve o socialni nepravicih) takrat v Ameriki še precejšen tabu. In slednjič je knjigo, vsaj v literarnih krogih, razvpilo tudi to, da je bila napisana v proznih verzih, to se pravi brez kitic, rim in opaznega ritma, kar je bilo takrat še precej izjemno. Toda tudi brez teh dodatnih vzgibov in vzrokov je Antologija mesteca Spoon River zaradi svoje splošno človeško pretresljive in

humane vsebine ostala v kulturni zavesti in umetniško zanimiva vse do današnjih dni, tako za Ameriko kot za ves civilizirani svet.

In še nekaj besed o avtorju. Edgar Lee Masters se je rodil leta 1868 v Kansasu, umrl leta 1950, pokopan pa je v Petersburgu, kjer je živel v mladosti pri svojih ljubljenih starih starših. Po poklicu je dolgo časa bil advokat v Chicagu, pozneje pa se je povsem posvetil literarnemu ustvarjanju. Napisal je nad 50 knjig pesmi, romanov, življenjepisov in dram, toda nobena ni niti za silo dosegla slovesa njegove Antologije mesteca Spoon River. Celo nadaljevanje te knjige z naslovom Nova antologija mesteca Spoon River, ki prikazuje usode velemestnega življenja, se je le dobro prodajala, obveljala pa kot literarni neuspeh.

Mastersova ciklična pesnitev obsega kakih pet tisoč verzov. Za to objavo smo iz nje izbrali približno eno desetino pesmi, in sicer predvsem takšnih, ki niso vezane na poudarjene lokalne razmere, tako da za polno razumevanje ne potrebujejo posebnih pojasnil.

Edgar Lee Masters

GOSPA SIBLEY

Skrivnost zvezd: težnost.
Skrivnost zemlje: skalne plasti.
Skrivnost grude: sprejeti seme.
Skrivnost semena: klica.
Skrivnost moškega: sejalec.
Skrivnost ženske: gruda.
Moja skrivnost: pod gomilo, ki je ne boš nikdar odkril.

ANTHONY FINDLAY

Tako za to državo kot za posameznika v njej,
tako za vse države kot za vse posameznike
je bolje, da se te bojijo, kot da te imajo radi.
In tako kot bi naša država rajši razdrla
prijateljstvo z vsemi narodi,
kot pa spustila iz rok svoje bogastvo,
tako pravim jaz, da je za človeka slabše,
če izgubi denar, kot če izgubi prijatelje.
In tako zdaj trgam zastor, ki duši prikriva
pradavno težnjo:
kadar ljudje zahtevajo svobodo,
v resnici hlastajo po nadvladi nad močnimi.

Jaz, Anthony Findlay, ki sem se povzpenjal k veličini
 od ponižnega prinašalca vode,
 dokler nisem mogel reči tisočim »Pridi!«
 in tisočim reči: »Pojdi!«,
 trdim, da država ne more nikdar biti dobra
 ali doseči blaginjo,
 če močni in pametni nimajo palice,
 da bi z njo priganjali neumne in šibke.

BENJAMIN PANTIER

V tem grobu skupaj ležita Benjamin Pantier, odvetnik
 in Nig, njegov pes, zvest sopotnik, tolažnik in prijatelj.
 Na sivi življenjski poti so otroci, kolegi, moški in ženske,
 drug za drugim odšli svojo pot, dokler nisem ostal čisto sam
 z Nigom za par, za spanje, za družbo in pitje.
 V jutru življenja sem bil prizadeven in tudi uspešen.
 Potem mi je ta, ki me je zdaj preživela,
 zadrgnila dušo z zanko, in me dušila,
 dokler nisem jaz, prej poln hotenja,
 obtičal strt in brez volje
 z Nigom v tisti luknji za umazano pisarno.
 Podmojo čeljustjo je k meni prižet koščeni smrček Niga –
 Najina zgodba je izgubljena v tišini. Pozabi jo, nori svet!

GOSPA PANTIER

Vem, da vam je povedal, kako sem mu ujela dušo
 v zanko, ki ga je zadušila.
 In vsi moški so ga imeli radi
 in večini žensk se je smilil.
 A predstavljajte si, da ste prava dama, s finim okusom
 in se vam gnusita vonj po viskiju in po čebuli.
 In da vam v ušesih zveni ritem Wordsworthove »Ode«,
 on pa medtem od jutra do noči
 po malem spravlja iz sebe tiste splošne trače:
 »Le s čim naj ponaša človeški se duh?«
 In še: živite se v to,
 da ste po naravi značajni,
 edini moški, s katerim imate po zakonu
 in morali lahko intimne odnose,
 pa je moški, ki vas navdaja z gnusom,

kadar le pomislite na to – pomislite pa na to
vsakikrat, ko ga vidite.
Zato sem ga nagnala od doma,
da je potem živel s svojim psom v umazani luknji
za svojo pisarno.

LEKARNAR TRAINOR

Le kemik lahko pove, in še ta ne zmerom,
kaj bo nastalo iz mešanice
tekočin ali trdnih snovi.
In kdo lahko pove,
kako bodo ženske in moški delovali
drug na drugega, in kakšni bodo otroci?
Benjamin Pantier in njegova žena sta bila
dobra vsak zase in zlobna drug do drugega:
on dušik, ona vodik,
njun sin pa uničujoči plamen.
Jaz, lekarnar, mešalec kemikalij,
ki me je ubilo med eksperimentom,
sem živel samski.

MENERVA JONES

Jaz sem Minerva, mestna poetesa,
ki so me počestneži zafrkavali in oblajevali
zaradi debelosti, škiljenja in štoraste hoje,
še zlasti potem, ko me je »Mesko«
Weldy divjaško lovil in tudi ujel.
Prepuštil me je usodi pri dr. Meyerju;
in stopila sem v smrt, hromeča od stopal navzgor
kot kdo, ki bi stopal vse globlje in globlje v ledeni tok.
Bo kdo pregledal mestni časopis
in zbral v knjigo verze, ki sem jih objavila?–
Tako žejna sem bila ljubezni!
Tako lačna sem bila življenja!

DOKTOR MEYERS

Nihče razen doktorja Hilla
ni storil za te ljudi toliko kot jaz.
Vsi slabotni in negotovi in zapravljivi
in revni so se zgrinjali k meni.

Bil sem dobrosrčni, blagi doktor Meyers;
z ljubeznivo ženo in odraslimi otroki,
ki so bili že vsi poročeni in vsi uspešni.
Potem pa je neke noči prijokala k meni
v svoji hudi stiski Minerva, pesnica.
Poskušal sem ji pomagati – pa je umrla.
Vložili so tožbo, časopisi so me oblatili,
moja žena je umrla od hudega,
mene pa je potem pobrala pljučnica.

GOSPA MEYERS

Do konca dni je protestiral,
da ga časopisi zlonamerno klevetajo;
da ni bil kriv Minervine smrti.
Tako globoko je tičal v grehu, ubogi človeček,
da ni uvidel, kako je tudi svojo – kot je temu rekel –
pomočjo prekršil človeške in božje postave.
Vas, ki hodite mimo, opominjam:
če naj bodo vaše poti – poti zadovoljstva,
in vse vaše stezice – spokojnost,
ljubite Gospoda in držite se njegovih zapovedi.

CONRAD SIEVER

Ne na tistem jalovem vrtu,
kjer iz trupel raste trava,
ki ne redi čred; kjer raste zimzelen,
ki ne rodi sploh ničesar;
ne tam, kjer je po senčnatih potkah
slišati prazne vzdihе
in kjer sprehajalci sanjarijo še bolj prazne sanje
o drugovanju z dušami umrlih –
temveč tukaj pod jablano,
ki sem jo ljubil in skrbel zanjo in jo obrezoval
z žilastimi rokami
skozi dolga, dolga leta;
tukaj pod koreninami te jablane
naj preidem v kemično spreminjanje in v življenjski krog,
v prst in v meso drevesa
in v žive epitafe
bolj rdečih jabolok!

NOČNI ČUVAJ ANDY

V pelerini
in starem dežnem klobuku
in v suknenih galošah
in s Tykom, svojim zvestim psom,
in z grčasto drenovo palico
sem s snopno lanterno v rokah krožil
od vrat do vrat po mestnem trgu;
in zvon v stolpu je mrmral
od nemirnega vetra;
in trudne stopinje starega doktorja Hilla
so odmevale kot stopinje nekoga, ki hodi in spi;
in daljni petelin je kikirikal.
Zdaj nekdo drug bedi nad Spoon Riverjem,
kot so pred menoj bedeli drugi.
Doktor Hill in jaz pa leživa tukaj,
kjer ne vlamlja in ne krade nihče
in nočni čuvaj ni potreben.

JULIA MILLER

Tistega dne sva se sprla,
kajti on jih je imel 65 jaz pa 30
in bila sem noseča in živčna,
ker sem se bala poroda.
V misli mi je zašlo zadnje pismo
tistega mladega fanta, ki me je pustil,
na kar sem odgovorila tako,
da sem se poročila s starcem.
Vzela sem morfij in sedla h knjigi.
Skozi črnino, ki mi je legla na oči,
še zdaj vidim utripajočo svetlobo besed:
*»In Jezus mu je rekel, resnično,
resnično ti povem: še danes boš
z menoj v raju.«*

GEORGE GRAY

Večkrat sem preudarjal
o tem, kar je vklesano v moj nagrobnik:
barka z zvitimi jadri v pokoju pristanišča.
V resnici pa to ni podoba mojega cilja,
temveč mojega življenja.

Kajti nudila se mi je ljubezen, jaz pa sem se ji izmaknil iz
 strahu pred razočaranjem;
 žalost je potrkala na moja vrata, mene pa je bilo strah;
 klicala me je ambicija, jaz pa sem se bal priložnosti.
In vendar sem vse žive dni hrepenel po smislu.
 Zdaj vem, da moramo razpeti jadro
 in ujeti vetrove usode,
 kamorkoli že nosijo barko.
 Iskanje življenjskega smisla res lahko vodi v blaznost,
 a življenje brez smisla je neprestana muka,
 polna nemira in nejasnega hrepenenja –
 je barka, ki bi rada izplula na morje, a se tega boji.

PREČASTITI HENRY BENNETT

Nikdar mi ni prišlo na misel,
 vse do zadnjega ne,
 da me je Jenny izljubila do smrti s hudobnim namenom.
 Imel sem jih petinsedemdeset, ona pa petintrideset;
 pa sem se izčrpal, da bi bil samo še lastna senca,
 ker sem se trudil ljubiti z Jenny, z zdravo, radoživo Jenny.
 Kajti vsa moja modrost in blagost duha
 ji sploh nista bila mar, prav res, da ne;
 zmerom znova mi je namreč govorila o orjaški moči
 Wilarda Shaferja in o njegovem znamenitem podvigu,
 ko je nekoč pri kmetiji Georgea Kirbyja
 dvignil iz jarka cel traktor.
 In tako je Jenny podedovala moje premoženje in se
 poročila z Willardom –
 s to goro mišic! S to telebansko dušo!

A. D. BLOOD

Če v mestu mislite, da sem dobro opravil svoje delo,
 ko sem zaprl vinotoče in zatrl kvartanje
 in Daisyja Fraserja spravil pred vrhovnega sodnika
Arnetta –
 vse to v več križarskih pohodih, ki naj bi ljudi očistili
greha
 zakaj potem pustite, da imata modistkina hči Dora
 in ničvredni sin Benjamina Pantiera
 vsako noč moj grob za blazino pregrehe?

DORA WILLIAMS

Ko je Reuben Pantier mrknil in me vrgel na šajbo,
sem odšla v Springfield. Tam sem staknila neko žolno,
ki je po pravkar umrlem očetu dobil veliko bogastvo.
Poročil me je v pijanosti. Moje življenje je bilo bedno.
Minilo je kakšno leto in našli so ga mrtvega.
Tako sem postala bogata. Preselila sem se v Chicago.
Čez nekaj časa sem srečala Tylerja Rountreeja, ki je bil
baraba.

Odšla sem naprej v New York. Neki si volasi magnat
je znorel za mano – in imela sem še več denarja.
Kot veste, mi je neke noči umrl na rokah.
(Še leta zatem sem videvala pred očmi njegov škrlatni
obraz.)

Nastal je skoraj škandal. Spet sem se preselila,
to pot v Pariz. Zdaj sem bila že prava ženska,
zahrbtna, prefinjena, vajena svetá in bogata.
Moje prijazno stanovanje blizu Elizejskih poljan
je postalo zbirališče vseh sort ljudi –
glasbenikov, pesnikov, dandijev, slikarjev in plemičev;
govorili smo francosko in nemško, italijansko in angleško.
Poročila sem se z grofom Navigatom iz Genove.
Odšla sva v Rim. Mislim, da me je zastrupil.
Zdaj tu na božjem vrtu Campo Santo, s pogledom na morje,
kjer je mladi Kolumb sanjaril o novih svetovih,
spim pod kamnom, kjer piše: *Contessa Navigato
implora eterna quiete.*

FRANCIS TURNER

Kot otrok
nisem mogel tekati okrog in se igrati.
Kot fant sem lahko samo malo srknil,
a ne pil –
kajti škrlatinka mi je bila okvarila srce.
Vendar tu spim
potešen od skrivnosti, za katero ve le Mary:
V vrtu sredi akacij, katalp in dehtečih trt
sem jo tistega junijskega popoldneva,
sedeč tesno ob njej, poljubil
in moja duša, že tik na tem, da zapusti telo,
se je z ustnic dvignila v višave.

SODNIK SELAH LIVELY

Predstavljal si, da meriš le meter in pol
in da si se prebijal kot trgovski pomočnik,
ob sveči pa študiral pravo
in postal advokat.

In predstavljal si še, da si zaradi marljivosti
in s tem, da si redno hodil v cerkev,
postal odvetnik Thomasa Rhodesa,
zbiral zabeležke in zadolžnice
in zastopal vse vdove
pred zapuščinskim sodiščem. In da so se pri tem
ves čas posmehovali tvoji pritlikavosti in se smejali tvoji
obleki

in zloščeni čevljem. In predstavljal si še,
da si potem postal okrožni sodnik.
In da so Jefferson Hoeward in Kinsey Keene
in Harmon Whitney in vsi orjaki po vrsti,
ki so se ti prej posmihali, morali stopiti
predte in reči »Vaša milost!« –
no, se ti ne zdi povsem razumljivo,
da so to zelo težko prenašali?

Izbor in prevod Janez Menart